“L’escriptura ibèrica neix per raons comercials”

Maria Isabel Panosa, investigadora adscrita de l’ICAC, és autora de *Inscripcions ibèriques de les comarques de Tarragona* (IICT), volum segon de la col·lecció digital Trama. També ha publicat, de la mateixa temàtica, els llibres *La escritura ibérica en Cataluña (siglos V-I aC)*, *Els ibers del Vallès Oriental* i *De Kese a Tarraco. La població de la Tarragona romanorepublicana, amb especial referència a l’epigrafia* (2009).

El llibre aplega 58 inscripcions ibèriques de les comarques de Tarragona.
Sí, és un corpus actualitzat. Les inscripcions les he vist totes menys algunes de temporalment il·localitzables, algunes d’inaccessibles (gran part de les que hi ha a la torre de Minerva –Tarragona–, ja que una tàpia n’obstaculitza l’accés) i les desaparegudes entre el final del segle XIX i les primeres dècades del XX, que es coneixen per calcs i estan recollides en estudis previs, com les número 45 i 46. Si aquestes dues realment van existir són extraordinàries.

Hi ha els exemples de les inscripcions bilingües i també la convivència entre inscripcions només en ibèric i inscripcions només en llatí

Per què?
Perquè són bilingües: tenen dues línies en lletres ibèriques i una línia en lletres llatines. El cas 49 és un fragment arquitectònic molt mutilat. Hi veiem 3 lletres en llatí a dalt i 2 a sota

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

en ibèric. A la península hi ha un altre cas d'inscripció bilingüe a Sagunt, a més d'algunes llegendes monetàries.

Comparables a una "Pedra de Rosetta"?
No, el problema és que estan incompletes, i no podem assegurar que siguin una traducció. És l'inconvenient de les llengües que estan aïllades, que en termes absoluts no es poden entendre.

La majoria d'inscripcions del llibre d'on provenen?
El plat fort és l'epigrafia de Tarragona ciutat. Ja al segle XVI Pons d'Icart en va recollir moltes. Hi ha els exemples de les inscripcions bilingües i també la convivència entre inscripcions només en ibèric i inscripcions només en llatí, d'època tardorepublicana.

El segle I aC, quan es fan les primeres inscripcions funeràries en llatí, encara s'escriu en ibèric

Del moment de transició.
El segle I aC, quan es fan les primeres inscripcions funeràries en llatí, encara s'escriu en ibèric. De fet tenim tres fases: quan s'usa l'ibèric i prou, quan coexisteixen les dues llengües i quan hi ha inscripcions mixtes, en què hi ha una diglòssia molt clara. Aquest últim període és molt efímer. A continuació s'imposa el llatí en l'escriptura, que recull durant els primers temps alguns noms ibèrics llatinitzats.

Una inscripció destacada del llibre (no ibèrica) és la de Mani Vibi a la Torre de Minerva.
Sí, la inscripció llatina més antiga d'Hispània. La podem datar per la mateixa fase constructiva de la muralla. Ens parla de la presència de Roma en un lloc ibèric. I de la

importància del culte a la deessa Minerva pels legionaris procedents d'Itàlia. Té inscripcions ibèriques a tocar, cosa que n'indica la contemporaneïtat.

Les inscripcions llatines ja les recull el RIT (*Die römische Inschriften von Tarraco*, de Géza Alföldy).
Sí. De fet les primeres 18 inscripcions romanes del RIT són contemporànies de les últimes ibèriques.

Quin és el suport més habitual?
La majoria són en ceràmica de taula de vernís negre, el suport estrella. De les 58 inscripcions, 32 són sobre ceràmica. La resta, en suport petri i metàl·lic, entre les quals destaquen les làmines de plom de Tivissa, en particular del poblat del Castellet de Banyoles. Tivissa és molt important, i comparable als grans centres ibèrics.

De què parlen, les inscripcions?
En vida la gent feia servir objectes que gravava amb el seu nom: tenim les pàteres de plata de Tivissa i la fusaiola del Vilar (n'hi ha poques amb text i aquestes tenen un text llarg). També trobem ceràmica amb el nom del propietari. Són excepcionals dos recipients de plata

amb inscripció llarga descoberts a Tivissa que citen alguns noms. Es tracta d'un gobelet (peça 25) i d'un bol amb un cap de llop en relleu i escenes rituals gravades (peça 24). Però no tothom tenia accés a l'escriptura, que neix en el context de les activitats comercials i administratives.

Explica'ns-ho.
Es posa en evidència que l'ús de l'escriptura ibèrica té a veure amb la producció, el control de les mercaderies, el transport, la recepció... Per això en molts ploms hi trobem noms i números, com per exemple als ploms de Tivissa, entre d'altres.

Es posa en evidència que l'ús de l'escriptura ibèrica té a veure amb la producció, el control de les mercaderies, el transport.

L'ibèric es parlava igual al Maresme que a Alacant o Narbona?
No ho sabem. El llatí era llengua vehicular a tot l'Imperi romà i és possible que l'ibèric escrit també tingués aquesta funció. El que sabem és que alguns ploms són cartes: van d'un lloc a l'altre. Tenen diversos textos perquè són un diàleg entre remitent i destinatari. Sabem que parlen d'afers relacionats amb el comerç perquè hi surten paraules com "s'alir" ('plata, diners') i xifres. El plom es doblegava per ser enviat, com es veu a la inscripció 29. De cartes en plom d'operacions comercials també a Grècia en feien servir, i els ibers van seguir-ne el model.

Quin pes té Tarragona en les inscripcions ibèriques de Catalunya?
Tarragona no és de les zones amb més inscripcions trobades, 58 de les 440 del total aproximat de Catalunya, una quantitat similar a la de les comarques de Lleida. La base és el corpus de Jürgen Untermann, *Monumenta Linguarum Hispanicarum*, actualitzat amb

estudis posteriors. La demarcació que en té més és Barcelona, amb el plom més antic descobert a la Penya del Moro (Sant Just Desvern) i datat en el segle IV aC. Segueixen les de Girona, que sobretot provenen de dos jaciments: Ullastret (molts ploms i ceràmiques dels segles IV i III aC) i Empúries.

Text i fotos: Carme Badia i Puig